

Ekonomika jako aspekt výzkumu v mezinárodních vztazích

Mezinárodní politická ekonomie

Ekonomie a politická ekonomie

Ekonomie

- Zabývá **vztahem** mezi **cíli** a omezenými **zdroji** k jejich dosažení.
- Věda o **rozhodování** v podmínkách omezení a **nedostatku**.
- Předmět: **rozdělování** vzácných zdrojů pro různé účely **mezi subjekty** prostřednictvím **tržních procesů** (*neoklasická ekonomie*).

Neoklasická ekonomie

- se soustředí na **nabídku**, **poptávku** a **cenový mechanismus**

Politika

- **proces kolektivního rozhodování**
- zahrnuje **soupeřící zájmy a hodnoty aktérů.**

Mezinárodní politika: zahrnuje i specifickou rovinu vztahů mezinárodních a transnárodních a mezinárodní organizace

Politická ekonomie

- snaha postihnout významné **sociální, politické a ekonomické jevy** prostřednictvím **metody ekonomické vědy**.
- *Adama Smith*: management národní ekonomiky představiteli **státu**.
- *John Stuart Mill*: věda, která vede stát k tomu, aby bohatnul.
- Klasická ekonomie (Smith, Ricardo, Mill) stejný **důraz** na **ekonomické i politické aspekty**.

Moderní politická ekonomie

- je prostředek **aplikace ekonomické metodologie** (metodologický **individualismus** a **racionální rozhodování** aktérů) na **všechny sociální, politické a ekonomické jevy** a procesy.
- **Neoklasický institucionalismus** (Veblen, Commons, Galbraight) **sociální a politické instituce** jsou **výsledek vědomé snahy subjektů, dosáhnout svých zájmů**.
- **Škola veřejné volby** (Buchanan, Tullock, Downs) **využívá ekonomické koncepty na analýzu jednání politických subjektů a institucí**.
- **Nová politická ekonomie** se zabývá **vlivem politické struktury, procesů, výstupů politických systémů na ekonomickou politiku**.

Politická ekonomie (obecně)

- **Aplikace ekonomické metody na všechny druhy lidského chování – vysvětlení sociálního jednání za pomoci ekonomických teorií.**
- Jako sadu otázek či problémů, které jsou produktem **vzájemného ovlivňování se ekonomických a politických jevů.**
- Druhé pojetí odpovídá specifické disciplíně, zabývající se **vzájemnou podmíněností politických a ekonomických jevů** v prostoru charakteristickém **vysokou mírou vzájemných vztahů závislosti a ovlivňování se mezi jejich subjekty** — v „mezinárodním“ prostředí - **Mezinárodní politická ekonomie (IPE)**
- IPE – produkt uvědomění si **nedostatečnosti** analýzy mezinárodních **politických vztahů** k vysvětlení jednání subjektů v mezinárodním prostředí (a charakteru prostředí).

Trh - Neoklasická ekonomie	Vzájemná interakce - Politická ekonomie	Moc – Politické prostředí
Nabídka, poptávka, cenový mechanismus	Jednání jako vztah mezi cíli (potřeby a preference) a omezenými zdroji k jejich dosažení; rozhodování v podmínkách omezení a nedostatku; rozhodování mezi alternativním využitím zdrojů	Zákon, daň, nařízení, regulace, přerozdělení, povolení, clo

Stát a trh

- **nahradily jiné formy** organizace mocenských a hospodářských vztahů
- **stát** (městské státy, kmenovou organizaci, impéria, východní despotie) teritorialita, loajalita, exkluzivita a legitimní užití síly
- **trh** (soběstačnost, lokální směna, přerozdělování zdrojů dle klíčů, imperiální příkazový systém) integrace činností, smluvní princip a prohlubování vzájemné závislosti
- Pro **stát** jsou teritoriální hranice nutným základem národní **nezávislosti** a politické **jednotnosti**. Pro **trh** je žádoucí **eliminace** všech politických i jiných **překážek** volnému **působení mechanismu tržních cen**.

Klíčová téma IPE

- **Vzájemné napětí mezi státem a trhem** – mezi jejich odlišnou povahou a tendencemi
- **Ekonomické a politické jevy, instituce a procesy se vzájemně ovlivňovaly vždy, aktuální proměny:**
 - prohloubily vztahy **vzájemné závislosti**
 - rozšířilo se povědomí veřejnosti o ekonomických příčinách **politických jevů** -stát může být využíván k ovlivnění **hospodářských výsledků** (ve prospěch aktéra)
- **Jak stát a politické procesy ovlivňují tvorbu a distribuci bohatství?**
- **Jaký je vliv tržních mechanismů a ekonomických sil na distribuci moci a užitků mezi zeměmi a **politickými aktéry**?**

Kořeny IPE

- **klasičtí ekonomové** (18. a 19. st): PE – sociální věda spojená s morální filozofií
- **J.S. Mill** – ekonomické znalosti pol. 19st – „*Principy politické ekonomie*“
- Poté **rozluka** - společnost, privátní sektor, kontrakt, decentr. tržní aktivita, produkce a distribuce **VS.** stát, veřejný sektor, donucení a autorita, moc, centralizované rozhodování, řešení konfliktu
- **Příčina**: rostoucí formalizace studia ekonomie a rostoucí abstrakce teoretických idejí
- **Neoklasická škola** – marginalistá revoluce (70.léta) – **matematika** – zaměření: **čistá věda** – ekonomie se **vzdaluje praktické politice** a normativním úvahám - 1890 Alfred Marsal – „*Principy ekonomie*“
- Vědci se zájmem o **institute a vládnutí** tíhnou k nové „**politické vědě**“ zkoumající politický systém

- **Výjimky**: Marxisti, Laissez-faire, Keynes, Polanyi
- **Později koncepty**: ekonomický imperialismus, teorie závislosti

Geneze moderní IPE

- **V IR** kurzech- důraz na **H-politics**, **studená válka**, mezinárodní **ekonomické vztahy** – **L-pol**, malá pozornost; naopak
- Situace kritizována **Strange** v „*IE and IR: A Case of Mutual Neglect*“ – **ignorance** ekonomie – nebere v potaz **změny ve SE**
- **1968 Richard Cooper** „*The Economics of Interdependence*“ – **politické výzvy jako výsledek rostoucí INT národních ekonomik**
- **1970 Kindleberger** – kniha „*Power and money*“ – **rostoucí napětí mezi politickou a ekonomickou aktivitou a růst INT**
- **1971 Raymond Vernon** – „*Sovereignty at Bay*“ – **vzestup MNC jako klíčového aktéra**
- **Znovuobjevení studie Alberta Hirschmana** „*National Power and Structure of Foreign Trade*“ (1945) – **skrytá politika mezinárodního obchodu – dominance a dependence z asymetrie obchodu – oportunistické užívání ZOP**

Historický kontext zrození IPE

- zásadní změny: **Japonská a EUR ekonomika - 1960s zásadní přesun v ekonomické síle – US dominance vypadá být na ústupu; dekolonizace – rozvoj NIEO; interdependence**
- **INT: po WWII obchodní a kapitálové toky kontrolovány – postupná liberalizace – pomáhá GATT a IMF**
- **Konkurence, klesají cla, směnitelnost měn, roste obchod a rychleji než HDP – vzájemná závislost; akcelerují finanční trhy a toky; státy ztrácejí moc – jejich schopnost dosahovat cílů je omezena**

Politická podmíněnost změn

- Po **strašných 1930s** spojenci chtějí **depolitizovat IER** – **kontrolovat merkantilistické tendence** užívat ek. k podpoře **NI** na úkor konz.
- **Studená válka** – **US podpora Společného trhu ES** i přes **diskriminaci** – mimo **SSSR společný cíl- mír a prosperita na tržních principech**
- **Napětí roste** v 1970s- **ropný šok 1973 a kolaps B-W**, inflace+pomalý růst= **stagflace; protekcionismus**
- **Zlepšování vztahů mezi západem a východem od konce 1960s** – možné je **přesunout pozornost na IPE**

Americká škola

- 1977 Keohane a Nye „*Power and Interdependence*“
- **Komplexní interdependence**: 1) více kanálů komunikace 2) absence hierarchie mezi tématy 3) zmenšování role vojenské síly;
- výzva pro realismus - svět se změnil – GE se (opět) politizuje
- **Éra INTD** státy nemají již výhradní moc - škála transnárodních vztahů
- stále superpowers, stále real politka; ale nejméně v triádě se to změnilo **zóna CINT**
- Realismus je v zóně nerealistický
- **Od pádu BW lidé musí myslet politicky o SE – ta se o sebe automaticky nepostará**
- **liberální institucionalismus**
- International organizations

Robert Gilpin

- **obránce realistické tradice – realistická IPE v US**
- **nástup transnacionalismu nejde popřít – to neznamena, že R je překonán**
- **státy jsou primární determinanty ER; politika determinuje rámec ekonomické aktivity a usměrňuje ji tak, aby sloužila politickým cílům**
- **trhy stojí na politických rozhodnutích**
- **Tři školy: merkantilismus, liberalismus, marxismus**

Čí je IPE

- IR bere IPE jako svou disciplínu - absorbuje prvky ekonomické teorie
- K+N otevřeli dveře IR odborníkům přemýšlet o IER
- Proč to E nechtěli?
 - ideologie (Pol. ekonomie – identifikována s Marx
 - ekonomie se koncentruje na **privát, efektivitu VS autoritu a konflikt, veřejné rozhodování, distribuci za pomocí moci**; ekonomie neřeší **institute** (NIE)
 - **IPE témata nelze** uchopit standardní metodou neoklas. ekon. – roste **abstrakce, deduktivní logika, realita** rozebrána teoretickými modely **na prvky – redukcionismus**;
- **v US se klaní ekonomii jako vládnoucí disciplíně** (včetně **Katz, Keo, Krasner**) - **formální modely; IO, paradox a anekdota**

Britská škola

- více **interdisciplinární a normativní**, více **rozkročená**, více **kritická k ortodoxiím**
- **metoda** není redukcionistická, je více **kvalitativní**, práce jsou **interpretativní**, více **institucí a historie – tradice klasické politické ekonomie; sociální kontext IPE**
- **Strange**: - v **US omezený vliv**, doma **hegemon** (*a case of mutual neglect, RIPE*)
- **mohou být IE a IR znovu spojeny?**
- **oblasti zájmu: strukturální moc**, zaměření na **aktérství a jednání aktérů** ve vlastním zájmu, **skepse ohledně IO a režimů**, důraz na **konkurenci autorit** v rámci různých sektorů SE, **ambivalence ohledně role US**
- **IR** musí být chápáno **jako součást IPE**
- GB škola: **komu to prospívá?** (distributivní dimeze problémů), zahrnuta **etika a equita, hodnoty**
- **globální společenství lze studovat jen v širokých soc a hist souvislostech**
- **Historické okolnosti** se liší mezi US a GB
- v **GB skepse ohledně trhu** je možná více než v US, rozvíjí se **kritické teorie**
- **US a GB školy** se ale vyvíjely **odděleně 90% článků v IO je od US autorů**

Teorie hegemonické stability

- proč se prostředí změnilo? Jaké to má implikace
- Velké téma: transformace systému (co je nezávislou proměnou)
- V US přirozené tíhnout k politice (i liberálové jako K+N)
- THS: idea, globální ekonomika funguje v závislosti na přítomnosti jedné dominantní mocnosti – 20let top téma v US, první skutečná teorie IPE
- GB – THS US akademici se zabývají sami sebou
- Kindleberger „*The world in depression 1929-1939*“ : *Aby byla ekonomika stabilní, musí být stabilizátor, jeden stabilizátor*
- **Krasner** „*State power and the structure of FT*“ **důkaz systematického vztahu mezi hegemonií a otevřeností obchodního systému –**
- Gilpin (1987) a Krasner – hegemon sleduje budováním řádu své zájmy – pesimismus + **Keohane** „*After Hegemony*“ (1984)
- **Strange 1987 – US ztráta H je mýtus; Krasner 1989 uznává omyl – US pozice se stabilizovala; konec zájmu o systémovou změnu v US**

Globalizace

- **tentokrát je to ekonomika (ne distribuce politické moci), která přináší změnu**
- **US mainstream škola – dodnes skeptická; zaměření na case studies**
- **Gilpin – určitě jsou změny, ale stát stále dominuje (2001,363); Krasner - G má dopady na stát, ale tyto výzvy nejsou nové (1999,223-81); K+N: roste INTD, zrychluje se integrace – ale to neznamena nutně systematickou transformaci**
- **GB škola – vysoko v agendě;**
- **Cox: dochází k zásadní strukturální změně – integrace národních ekonomik + deregulace a privatizace – trhy dostávají volnou ruku a posilují vládnoucí třídy; výsledkem je sociální konflikt; problém: jak řídit přesunující se ekonomické síly při respektu ochrany sociální spravedlnosti**

Problematika vládnutí